

Regeringens proposition till Riksdagen med förslag till lag om ändring av 40 a § i socialvårdslagen

PROPOSITIONENS HUVUDSAKLIGA INNEHÅLL

I denna proposition föreslås att socialvårdslagen ändras så att tillgången till icke brådskande bedömning inom viss tid av behovet av socialservice utvidgas. Servicebehovet ska bedömas senast den sjunde dagen efter det att personen i fråga har kontaktat socialmyndigheterna om klienten är minst 75

år eller får i lagen om handikappförmåner avsett vårdbidrag med högsta belopp.

Propositionen hänför sig till budgetpropositionen för 2009 och avses bli behandlad i samband med den.

Lagen avses träda i kraft den 1 januari 2009.

MOTIVERING

1. Nuläge

I regeringsprogrammet för statsminister Matti Vanhanens andra regering finns flera mål som gäller stärkandet av de äldres funktionsförmåga, initiativförmåga och självständighet. Målsättningen är bland annat att sänka åldersgränsen för bedömning av äldre personers servicebehov och utveckla metoder för bedömningen för att säkra en enhetlig praxis i hela landet. Ett mål är också att skapa ett täckande rådgivnings- och servicenät för äldre i hela landet och utöka antalet förebyggande hembesök.

Nationella utvecklingsprogrammet för social- och hälsovården (KASTE) är social- och hälsovårdsministeriets lagstadgade verktyg för strategisk styrning av social- och hälsopolitiken. I programmet anges bland annat de social- och hälsopolitiska målen i Finland för åren 2008—2011. Ett av programmets mål är att utvidga den sociala garantin så att åldersgränsen för bedömning av äldres servicebehov sänks till 75 år.

I 40 a § i socialvårdslagen (710/1982) föreskrivs om bedömning av servicebehovet. I brådskande fall ska behovet av socialservice bedömas utan dröjsmål. I andra än i bråds-

kande fall är kommunen skyldig att i fråga om en person som har fyllt 80 år tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice senast den sjunde vardagen efter det att den myndighet i kommunen som ansvarar för socialservicen har kontaktats för att service ska fås. Motsvarande rätt till bedömning av servicebehovet inom viss tid har de som får i 9 § 3 mom. 3 punkten i lagen om handikappförmåner (584/2007) avsett vårdbidrag med högsta belopp. Detta arrangemang infördes genom en ändring av socialvårdslagen (125/2006), som har varit i kraft sedan ingången av mars 2006.

Genomförandet av lagreformen har följts upp bland annat med en statistisk enkät, som Stakes genomförde i början av 2008 i alla kommuner i Finland. Med utgångspunkt i enkäten kan man dra slutsatsen att bedömningar har gjorts för sammanlagt 23 000 personer, dvs. var tionde person som fyllt åttio år. Antalet bedömningar varierade dock mycket mellan olika kommuner. Omkring femtio av de 278 kommuner som besvarade enkäten gjorde en bedömning för minst var femte invånare som fyllt 80 år. Av dessa gjorde ett tjugotal kommuner en bedömning för minst var tredje. Bland de kommuner som

gjort många bedömningar fanns både stora och små kommuner. Ungefär hälften av de klienter som omfattats av bedömningen hade fått mera eller ny service på grundval av bedömningen av servicebehovet.

Fyra av fem kommuner som besvarade enkäten hade inga svårigheter att genomföra bedömningarna av servicebehovet inom utsatt tid. Endast två kommuner hade haft betydande svårigheter och var sjätte kommun som svarade hade haft vissa svårigheter att fullgöra sina uppgifter inom den utsatta tiden. Största delen angav personalbrist som orsak till problemen.

Social- och hälsovårdsministeriet sände i juni 2008 en förfrågan till vissa kommuner om verksamhetspraxis i samband med bedömningen av servicebehovet. Den bekräftade resultaten av Stakes statistiska enkät. Dessutom framgick att många kommuner inte aktivt hade informerat om möjligheten till bedömning av servicebehovet enligt 40 a § i socialvårdslagen. Bristen på information kan antas ha försvagat möjligheterna för bedömningen av servicebehovet att fungera som ett verktyg för tidigt ingripande och stöd.

Situationer där kommunen hade konstaterat att det föreligger behov av service men inte ordnat service förekom enligt kommunernas uppfattning sällan eller aldrig. Oftast beviljades klienten hemservice, kombinerad hemservice och hemsjukvård, dvs. hemvård, eller stödtjänster inom hemservice, såsom måltidsservice. I vissa kommuner ökade även stödet för närståendevård.

2. Föreslagna ändringar

Åldersgränsen på 80 år i den gällande lagen har ansetts vara hög, särskilt med tanke på förebyggande av problem och ett tidigt ingripande. Därför föreslås i propositionen att 40 a § i socialvårdslagen ska ändras så, att rätten till bedömning av servicebehovet inom en viss tid ska utsträckas till alla som fyllt 75 år.

Av dem som är under 75 år behöver endast en liten del regelbunden socialservice. Där emot tycks 75 år vara ett slags gränsmärke, varefter servicebehovet märkbart ökar på grund av att människans funktionsförmåga sjunker. Med funktionsförmåga avses att

människan klarar av olika uppgifter i vardagslivet. På den inverkar utöver åldern både individens egenskaper, förmåga och mål, liksom även de krav och verksamhetsförutsättningar som boende- och livsmiljön innebär. Åldrandet försämrar människans förutsättningar att klara av många uppgifter. Med stigande ålder börjar funktionsförmågan i allmänhet försämrans genom att den fysiska funktionsförmågan och sinnesfunktionerna försvagas. Försämringen av den kognitiva funktionsförmågan, såsom en försämring av inlärningsförmågan och minnet, försnabbas i allmänhet i avgörande grad först under de sista levnadsåren.

Erfarenheterna av bedömningen av servicebehovet har varit positiva. Även kvalitetsrekommendationen om tjänster för äldre från 2008 betonar en täckande bedömning av servicebehovet som metod att säkerställa högklassig och effektiv service för klienterna. En tillräckligt tidig bedömning av servicebehovet möjliggör en effektiv förebyggande verksamhet, tidigt stöd och ingripande i problem samt säkerställer att klienterna får service i rätt tid. Verksamheten är även ekonomiskt lönsam och effektiv och utgör också en human äldrepolitik. Reformen skulle förbättra förutsättningarna för att bo hemma och senarelägga behovet av långtidsvård.

3. Propositionens konsekvenser

3.1. Ekonomiska konsekvenser

Under beredningen av propositionen uppskattades att ca 20 procent av 75—79-åringarna skulle söka sig till en bedömning av behovet av socialservice. År 2009 ingår ca 179 000 personer i dessa åldersgrupper. Servicebehovet skulle bedömas för ca 36 000 av dessa. Om bedömningen av servicebehovet för en person tar ca 3 timmar, innebär förslaget i praktiken att det behövs ca 70 årsverken till i kommunerna. Om servicebehovet bedöms av en person med yrkeshögskoleexamen, uppgår de totala kostnaderna uppskattningsvis till 70 X 46 000 euro, dvs. sammanlagt 3,1 miljoner euro. Statsandelen av detta uppgår till 1,0 miljoner euro. Denna kostnadsökning har beaktats under moment 33.60.30 i statsbudgeten för 2009.

3.2. Samhälleliga konsekvenser

Sociala konsekvenser och hälsokonsekvenser

Reformen ökar information om funktionsförmågan och servicebehoven hos de äldre samt hjälper kommunerna att planera sitt servicesystem så att det motsvarar de äldres behov. Samtidigt stöder reformen de äldres tillgång till nödvändiga tjänster.

Det är viktigt med en täckande bedömning av servicebehovet på individnivå, eftersom man med hjälp av den kan säkerställa högklassig och effektiv service för klienterna. Med service som sätts in i rätt tid kan man förebygga en försämring av funktionsförmågan och behovet av att utnyttja allt tyngre serviceformer, som till exempel anstaltsvård. Samtidigt tryggas möjligheten för de äldre att bo hemma så länge som möjligt.

Konsekvenser för jämställdheten mellan könen

Enligt en enkät som Folkhälsoinstitutet gjorde våren 2007 upplever 45 procent av männen i åldersgruppen 75—79 år sitt hälsotillstånd som gott, medan endast 40 procent av kvinnorna gör det. I samma åldersgrupp klarade 86 procent av männen av att sköta ärenden utanför hemmet utan problem, jäm-

fört med 76 procent av kvinnorna. Tunga hushållssysslor klarade 68 procent av männen i åldersgruppen 75—79 år av utan problem. Hos kvinnorna var motsvarande andel endast 51 procent. I åldersgruppen 75—79 år upplevde 9 procent av männen och 14 procent av kvinnorna att de behöver mera hemservice än för närvarande. I ljuset av Folkhälsoinstitutets enkät ser det ut som att en sänkning av åldersgränsen för bedömning av servicebehovet gagnar bägge könen, men särskilt kvinnorna, vilkas fysiska funktionsförmåga i 75-årsåldern börjar försämrast snabbare än männens.

4. Beredningen av propositionen

Propositionen har beretts vid social- och hälsovårdsministeriet. Under beredningen har både Finlands Kommunförbund rf och Vanhustyön keskusliitto – Centralförbundet för de gamlas väl ry hörts.

5. Ikraftträdande

Lagen föreslås träda i kraft den 1 januari 2009.

Med stöd av vad som anförts ovan förelägg Riksdagen följande lagförslag:

Lag

om ändring av 40 a § i socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/1982) 40 a § 2 mom., sådant det lyder i lag 584/2007, som följer:

40 a §

I andra än i brådskande fall är kommunen skyldig att i fråga om en person som har fyllt 75 år tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice senast den sjunde vardagen efter det att personen i fråga eller hans eller hennes lagliga företrädare eller anhöriga eller någon annan person eller en myndighet, för

att få service har tagit kontakt med den myndighet i kommunen som ansvarar för socialservicen. På motsvarande sätt ska kommunen tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice i fråga om en person som får i 9 § 3 mom. 3 punkten i lagen om handikappförmåner avsett vårdbidrag för pensionstagare.

Denna lag träder i kraft den 20 .

Helsingfors den 15 september 2008

Republikens President

TARJA HALONEN

Omsorgsminister *Paula Risikko*

Lag

om ändring av 40 a § i socialvårdslagen

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i socialvårdslagen av den 17 september 1982 (710/1982) 40 a § 2 mom., sådant det lyder i lag 584/2007, som följer:

Gällande lydelse

40 a §

I andra än i brådskande fall är kommunen skyldig att i fråga om en person som har fyllt 80 år tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice senast den sjunde vardagen efter det att personen i fråga eller hans eller hennes lagliga företrädare eller anhöriga eller någon annan person eller en myndighet, för att få service har tagit kontakt med den myndighet i kommunen som ansvarar för socialservicen. På motsvarande sätt skall kommunen tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice i fråga om en person som får i 9 § 3 mom. 3 punkten i lagen om handikappförmåner avsett vårdbidrag för pensionstagare.

Föreslagen lydelse

40 a §

I andra än i brådskande fall är kommunen skyldig att i fråga om en person som har fyllt 75 år tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice senast den sjunde vardagen efter det att personen i fråga eller hans eller hennes lagliga företrädare eller anhöriga eller någon annan person eller en myndighet, för att få service har tagit kontakt med den myndighet i kommunen som ansvarar för socialservicen. På motsvarande sätt ska kommunen tillhandahålla bedömning av behovet av socialservice i fråga om en person som får i 9 § 3 mom. 3 punkten i lagen om handikappförmåner avsett vårdbidrag för pensionstagare.

Denna lag träder i kraft den 20 .